

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

2 Vtrum Metaphysica versetur circa res omnes secundum pro prias
rationes earum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

hæc assertio ex dictis hæcenus contra reliquas sententias. Oñsum est enim, obiectum adæquatum huius scientiæ debere comprehendere Deum, & alias substantias immateriales, non tamen solas illas. Item debere comprehendere non tantum substantias, sed etiam accidentia realia, non tamen entia rationis, & omnino per accidens: sed huiusmodi obiectum nullum aliud esse potest præter ens ut sic: ergo illud est obiectum adæquatum.

XXV.

*Dissolvitur
obiectio con-
tra assertio-
nem.*

Sed, ut hæc assertio amplius declaretur, occurrendum est obiectio, quæ statim sese offert, nam ad constituendum aliquod obiectum scientiæ necesse est, ut habeat proprietates, quæ de illo demonstrari possint, & principia ac causas per quas possint demonstrari: sed ens in quantum ens, non potest habere huiusmodi proprietates, principia & causas: ergo. Maior constat, quia hoc est munus scientiæ, demonstrare scilicet proprietates de subiecto suo, quas debet per causas demonstrare, ut sit perfecta scientia, ut constat ex i. Poster. Minor autem quoad priorem partem patet, quia ens in quantum ens ita abstractum includitur per se & essentialiter in omni ente, & in omni modo vel proprietate cuiuslibet entis: ergo non potest habere proprietatem ita adæquatam & propriam, quia subiectum non potest esse de essentia suæ proprietatis. Quoad posteriorem autem partem probatur, quia ens in quantum ens completitur Deum, qui est sine principio & sine causa: ergo ens in quantum ens non potest habere principia & causas, quia alioqui talia principia & causæ deberent convenire omni enti, quia quod convenit superiori in quantum tale est, debet convenire omni cōtecto sub illo. Et confirmatur, quia hæc scientia est nobilissima: ergo debet habere obiectum nobilissimum: sed ens in quantum ens, est imperfectissimum obiectum, quia est communissimum, & in infimis etiam entibus includitur, multoq; perfectius esset substantia, vel substantia spiritalis, vel Deus.

XXVI.

*Quæ pro-
prietates de
suo obiecto
demonstrat
Metaphy-
sica.*

Respondetur, negando priorem partem minoris, nam reuera ens habet suas proprietates, si non re, saltem ratione distinctas, ut sunt vnum, verum, bonum, quod ostendimus statim disputat. tertia, ubi declarabimus, an ens includatur intrinsece & per se in huiusmodi proprietatibus: & an illud principium, quod subiectum non sit de essentia proprietatis, limitandum sit, vel ad proprietates realiter distinctas, vel ad subiecta, quæ non dicunt rationes transcendentales, vel potius dicendum sit, has proprietates non esse omnino reales quantum ad id, quod addunt supra ens, satisq; esse, quod ens non includatur in illis quantum ad id, quod supra ens addunt, quod probabilius est, ut videbimus. Vnde potest argumentum factum in contrarium retorqueri, quia plures proprietates, quas demonstrat hæc scientia, immediate non conveniunt, nisi enti in quantum ens, & in eis explicandis magna ex parte versatur: ergo illud est adæquatum obiectum huius scientiæ, quia illud est subiectum scientiæ, de quo proprietates communiore in scientia immediate, & per se demonstrantur.

XXVII.

*Quæ sunt
principia.*

Ad posteriorem partem respondetur in primis duplicia principia posse in scientia requiri: quædam dicuntur complexa seu composita, qualia sunt illa, ex quibus demonstratio conficitur: alia sunt simplicia, quæ significatur per terminos, qui loco medij in demonstratione à priori sumuntur. Priora dicuntur principia cognitionis: posteriora autem, principia essendi. In hac ergo scientia non desunt principia complexa, imo, ut infra videbimus, ad eam pertinet principia explicare, & confirmare, & primum omnium principiorum constituere, per quod alia quodammodo demonstrantur. At vero principia incompleta duplici modo intelligi possunt, primo, quod sint vere causæ secundum rem aliquo modo distinctæ ab effectibus, vel proprietatibus, quæ per illas demon-

*Sine causis
in re distinctis
ab effectibus
autem sunt*

strantur: & huiusmodi principia, vel causæ non sunt simpliciter necessariae ad rationem obiecti, quia necessariae non sunt ad veras demonstrationes faciendas, ut constat ex i. Posteriorum. Deus enim est obiectum scibile, & de eo demonstrantur attributa, non solum à posteriori, & ab effectibus, sed etiam à priori, vnum ex alio colligendo, ut immortalitatem ex immaterialitate, & esse agens liberum, quia intelligens est. Alio modo dicitur principium seu causa id, quod est ratio alterius, secundum quod obiective concipiuntur, & distinguuntur: & hoc genus principij sufficit, ut sit medium demonstrationis: nam sufficit ad reddendam, veluti rationem formalem, ob quam talis proprietates rei convenit. Quamvis ergo demus ens, in quantum ens non habere causas proprie & in rigore sumptas priori modo: habet tamen rationem aliquam suarum proprietatum: & hoc modo etiam in Deo possunt huiusmodi rationes reperiri, nam ex Dei perfectione infinita reddimus causam cur vnus tantum sit, & sic de aliis. Quocirca etiam hanc partem argumenti retorqueri possumus, nam ens in quantum ens de se est obiectum scibile habens sufficientem rationem formalem, & principia sufficientia, ut de eo demonstrentur proprietates: ergo circa illud versari potest aliqua scientia, quæ non est alia præter Metaphysicam. An vero ens in quantum ens habeat aliquo modo veras & reales causas, dicemus infra in disputatione de causis.

Ad confirmationem respondetur ex Diuo Tho-
ma, prima parte, questione quarta, articulo secundo, ad tertium, quamvis ens, ut præcise sumptum, & ratione distinctum, sit minus perfectum, quam gradus inferiores, qui includunt ipsum ens & aliquid aliud, tamen simpliciter ens seu ipsum esse secundum quod in re reperitur cum tanta perfectione, quam habere potest in ratione essendi, esse quid perfectissimum. Scientia ergo hæc, quamvis vno modo cōsideret rationem entis præcisam & abstractam, non tamen in ea sistit, sed considerat omnes perfectiones essendi, quas in re ipsa potest habere ens, saltem abique concretionē ad materiam sensibilem, & ita includit perfectissima entia, à quibus maxima perfectio huius scientiæ sumenda est, si in ordine ad res quas contemplatur, consideretur. Nam, si ad modum etiam speculandi, & scientiæ subtilitatem, ac certitudinem inspiciamus, magna ex parte sumitur ex abstractione obiecti, à qua potest interdum habere maiorem perfectionem in ratione scibilis, quamvis fortasse in suo esse perfectus non sit.

*Ratio enim
qualiter
perfectior
& imperfe-
ctior res-
pectu infir-
mitatis.*

SECTIO II.

*Vtrum Metaphysica versetur circa res omnes se-
cundum proprias rationes earum.*

X dictis in præcedente Sectione vide-
tur inferri pertinere ad hanc scien-
tiam de omni ente, & secundum om-
nem rationem entis differere, quia
scientia, quæ tractat de aliquo gene-
re, ut de obiecto adæquato, tractat etiam de omni-
bus speciebus sub illo contentis, ut de Philosophia
constat. Et ratio est, quia alias non erit adæquatio
inter tale obiectum, & talem scientiam: plura enim
sub vno extremo, quam sub alio continebuntur: er-
go pari ratione scientia, quæ speculatur ens, ut adæ-
quatum obiectum, omnia, quæ sub illo continen-
tur, considerat. In contrarium vero est, quia, si
hoc ita esset, superuacaneæ essent omnes alie scien-
tiæ, præsertim illæ, quæ proprias rerum naturas in-
quirunt, quandoquidem totum hoc sola Metaphy-
ca sufficienter præstaret.

Ad de-

*I. Ratio dubi-
tandi pro v-
traq; parte.*

II.
Prima op-
tina.

Ad declarandam hanc difficultatem, & materiam, in qua Metaphysica versatur, eiusque fines, ac terminos clarius & distinctius aperiendos, propo- sita nobis est praesens quaestio. In qua Egid. 1. Meta- phys. quaest. 22. & in principio Poster. affirmat Meta- physicam de omnibus rebus, & earum proprietati- bus vsque ad ultimas species, seu differentias earum considerare. Quam sententiam defendit Antonius Mirand. libro 13. de euerf. singul. certam. Sect. 6. & 7. Qui consequenter affirmat ceteras scientias non esse à Metaphysica totaliter diuersas, sed esse partes eius, seu potius omnes esse partes vnius scientiae communi autem vsu distingui, & numerari, vt plu- res propter commoditatem, & vsum earum in ad- discendo, quia ita docentur, & addiscuntur, ac si essent distinctae, idque propter rerum varietatem.

III.
Fundamen-
tum.

Fundarique potest amplius haec sententia, primò in auctoritate Aristot. 1. Metaphysicor. cap. 2. dicen- te, Metaphysicam esse vniuersalem scientiam, quia de omnibus rebus disputat. Et libro 4. in princi- pio ait, hanc scientiam vniuersaliter de ente dispu- tare, & in fine text. 2. addit: *Sicut est vniuersus sensus vniuersi obiecti, & eorum, quae sub ipso continentur, ita vnam scientiam hanc speculati ens in quantum ens, & species eius, & species specierum*, & libro 1. Posteriorum, cap. 23. ait, eiusdem scientiae esse considerare totum & partes, id est, genus & species, seu praedicata vniuersalia & specialia, & libro 6. Metaphysic. cap. 1. dicit Meta- physicam, quod quid est rerum omnium conside- rare.

IV.

Secundò argumentor in hunc modum, quia non repugnat dari vnam scientiam, quae de rebus omni- bus hoc modo consideret: ergo danda est huiusmo- di scientia, tum quia non sunt distinguenda & mul- tiplicanda scientiae sine causa, tum etiam quia intel- lectus acquirit scientias perfectiori modo quo potest: perfectius autem est rerum omnium scientiam vni- tam acquirere, quam diuisam, ergo: sed huiusmodi scientia non potest esse alia nisi Metaphysica, quae di- gnissima & vniuersalissima est omnium, quae natu- raliter esse possunt. Primum antecedens probatur, quia vna est intelligendi facultas, quae circa ens, in quantum ens hoc modo versatur, descendendo ad omnes proprias & specificas rationes entium: ergo potest acquirere vnum scientiae habitum, quo faci- lis reddatur, & prompta ad totum ens eodem modo cognoscendum: oportet enim vt iste habitus tam vniuersalis sit, sicut est potentia ipsa, alioqui non po- test perfecte illa potentia bene disponi ad omnes ac- tus suos ad perfectam scientiam necessarios. Vt, verbi gratia, ad perfectam scientiam non satis est sci- re quid vnumquodque sit, sed necesse est illud à ca- teris distinguere, vt verbi gratia, hominem à leone & ab angelo, & sic de ceteris, quod tamen nulla sci- entia praestare potest, nisi quae vniuersaliter conside- ret omnia secundum proprias rationes eorum, per quas distinguuntur, quia non potest distinctio inter extrema cognosci, nisi cognitis ambobus secundum proprias rationes, in quibus distinguuntur, vt per se notum est, & docet Aristoteles 3. de anima, capite se- cundo.

V.

Vnde argumentor tertio, quia si quid obstatet huic vniuersalitati Metaphysicae, maxime, quod non omnes rationes entium abstrahant à materia secundum esse: sed hoc non obstat, quia necessario dicendum est, Metaphysicam descendere ad consi- derandas plures rationes, seu quidditates entium, quae sine materia esse non possunt. Distinguit enim Metaphysica ens finitum in decem prima genera praedicamentorum: rursumque substantiam in mate- rialem & immaterialem distinguit: non posset enim ad immaterialem descendere, nisi eam à materiali discerneret, neque etiam posset haec praestare, nisi propriam rationem & quidditatem substantiae ma-

terialis vt sic, prius traderet: spectat ergo hoc ad Me- taphysicam munus: imò, cum nos immaterialia non nili ad modum priuationum cognoscamus, prius oportet scire quid materialis substantia seu materia sit, vt per carentiam eius immaterialem substantiam apprehendamus. Atque ita Aristoteles 7. & 8. Meta- physica ex professo disputat de substantia materiali, & de principiis eius intrinsecis, quae sunt materia, & forma.

Rursusque idem argumentum in accidentibus fieri potest, vt in qualitatibus, relationibus, & simi- libus. Sed peculiarem difficultatem inferunt quae- dam prima genera, quae omnino materiam concer- nunt, vt sunt quantitas, habitus, & situs, quorum rationes proprias Metaphysica tradit, vt adaequa- tam diuisionem entis, quae ad nullam aliam scientiam pertinere potest, conficiat. Quarto, vel suppo- nimus Metaphysicam esse vnum habitum simpli- cem, vel collectionem plurium quasi partialium. Si primum dicatur, necesse est consequenter dicere Metaphysicam praecise considerare rationem entis vt sic, & ad nullam particularem seu minus vniuer- salem rationem entis descendere, quod est plane fal- sum, vt constat ex dictis Sect. praeced. & patebit am- plius ex dicendis. Sequela probatur, quia non potest idem habitus simplex attingere rationem commu- nem secundum se ac praeciam, & ad particulares descendere, vt declarabimus Sect. sequenti. Si autem posterius dicamus, scilicet solum esse vnum habitum collectione plurium partialium, nulla erit maior ra- tio conficiendi vnam scientiam, quae versetur circa ens vt sic, & circa quaedam entia, quam circa omnia in particulari: quia verumque aequè commodè fieri potest collectione plurium.

Haec vero sententia ab omnibus fere scriptoribus VI. vt à mente Aristotelis, & à veritate aliena reijcitur: *Pracedens* expresse enim ipse Aristoteles libro primo, capite 2. *opinio refutatur*, cum dixisset, *Sapientem scire omnia*, subdit, *vt possibile est scire non habentem singulariter eorum scientiam*: & infra hoc declarans dicit, *Eum qui habet vniuersalem scientiam, quodammodo omnia scire, quae subiecta sunt vniuersali- bus*. Dicit autem, *quodammodo*, quia non scit illa sim- pliciter & secundum propria ex vi talis scientiae, sed quatenus sub vniuersali continentur. Clarius libr. 4. in principio distinguit hanc scientiam à ceteris, *quia speculatur ens vt ens est, & quae ei per se insunt: nulla autem ca- terarum vniuersaliter de ente prout ens est, considerans, sed eius aliquam partem abscondentes, quod ei accidit* (id est, con- uenit) *speculantur vt Mathematica scientia*. Distinguit ergo hanc scientiam à ceteris, quae circa particularia entia versatur: non ergo haec considerat partem il- lam entis quam aliae abscondunt. Idem repetit libro sexto à principio, vbi tres speculatiuas scientias di- stinguit, Philosophiam, Mathematicam, & natura- lem Theologiam, quas distinguit tum ex abstractio- ne obiectorum, tum etiam consequenter ex rebus, de quibus tractant, tum denique ex modo quo procedunt & demonstrant, vt infra declarabimus. Atque hanc diuisionem scientiarum speculatiuarum secuti sunt omnes Aristotelis interpretes, & fere omnes Phi- losophi, vt latius traditur in primo Posteriorum.

Est ergo secunda sententia ab his omnibus rece- pta, Metaphysicam non considerare entia omnia, se- cundum omnes gradus seu rationes speciales, pro- ut à Philosopho, vel Mathematico considerantur. Vnde Auerroës 2. Physicorum commentar. 22. ait, Metaphysicam solum considerare materiam, vt est quoddam ens: Physicam verò considerare illam, vt est subiectum formae: & idem fere repetit 4. Me- taphysicor. comment. nono, & super alia loca Ari- stotelis citata. Et Diuus Thomas eisdem locis, & super Boetium de Trinitate, in quaestione de diuif. scient. articulo quarto, ad sextum. Ratio etiam con- tra priorem sententiam sic explicari potest, quia tribus

VII.

Non sola
Metaphysica
est scientia.

tribus modis intelligi potest hanc scientiam cōtem-
plari res omnes secundum proprias rationes earum.
Primo ut non sola ipsa, sed alia scientia distincta à
Metaphysica de eis speculentur, ita tamen ut cogni-
tio earum, quæ per alias scientias habetur, non sit
verè ac propriè scientifica, sed alicuius ordinis infe-
rioris: & solum appelletur scientia vulgari modo,
quia habet aliquam certitudinem, vel ex sensu, vel
ex aliqua fide humana: ad eum modum quo scien-
tia subalternata, quando est sine subalternante, sci-
entia appellatur. Et hic modus declarandi hanc sci-
entiam falsus est: primò enim supponit falsam sci-
entiam de subalternatione aliarum scientiarum à
Metaphysica, de qua paulò post dicemus. Secundo
supponit, alias scientias seclusa Metaphysica non ha-
bere propriam euidentiā ex propriis principiis,
quod est plane falsum. Sequela patet, quia si habent
hanc euidentiā, nihil illis deest ad veram & prop-
riam rationem scientiæ: falso ergo negatur cogni-
tionem earum esse verè & propriè scientificam. Mi-
nor verò patet, quia est contra experientiam, nam
Mathematica habet propria principia euidentiā, &
per se nota, ex quibus per euidentes demonstratio-
nes procedit, nec nititur aliquo testimonio, aut fide
humana, ut per se notum est, sed euidentiā cogente
intellectum. Neque etiam nititur sensui, nam, per se
loquendo, abstrahit à materia sensibili, & conse-
quenter ab effectibus sensibilibus. Quod si aliquan-
do videtur figuris visibilibus, solum est ut mens per-
fecte apprehendat terminos principiorum, ut possit
intrinsecam eorum connexionem perspicere.

Alia scien-
tia à Meta-
physica ex
propriis prin-
cipiis habet
evidentiā
omni modò
evidentiā
De Mathe-
matica pro-
bat.

VIII.
De philoso-
phia.

Philosophia vero quamvis non habeat tantam
euidentiā sicut Mathematica, habet tamen sibi
propriam & accommodatam: quia etiam non fun-
datur per se in humana auctoritate: quod si in ali-
qua parte ita procedit, quoad illam non est scientia,
sed mere fides & opinio, neque mutabit rationē suam,
aut euidentiā fiet propter connexionem cum Me-
taphysica: fundatur ergo per se in euidentiā suorum
principiorum, quam etiam non habet primario ex
Metaphysica, sed ex habitu principiorum. Quod si
quis dicat hanc euidentiā in Philosophia solum
esse à posteriori, & ab effectibus per sensum cognitis:
respondetur fatendo in nobis magna quidem ex
parte ita contingere propter imperfectionem no-
stram: tamen hoc nihil referre ad id, de quo agimus:
nam illæ res physicae, quæ tam imperfecte per Philo-
sophiam cognoscuntur à nobis, non cognoscuntur
perfectius aut euidentiū per Metaphysicam. Quod
si res aliqua naturalis perfectiori modo cognosci
possunt ab intellectu humano corpori coniuncto, ut
reuera possunt, in his expectatur maior euidentiā à
Metaphysica, sed in ipsa Philosophia per se haberi
potest: nam, licet incipiat per sensum, non tamen
semper fundatur in illo, sed videtur illo ut ministro
ad percipiendas per intellectum rerum naturas, qui-
bus cognitis conficit demonstrationem à priori per
principia per se, & ex terminis euidentiā intellectui,
nec potest fingi alius modus, quo per Metaphysicam
habeatur perfectior scientia, aut euidentiā huius-
modi naturalium rerum: est ergo gratis confictus
huiusmodi dicendi modus.

IX.

Aliter ergo intelligi potest, quod Metaphysica tractet
de omnibus entibus secundum omnes rationes
eorum, scilicet, quia Metaphysica, tanquam scientia
vniuersalissima, omnia hæc complexitur virtute &
efficacia sua (ut sic dicam) etiam si alia scientia particu-
lares aliquam partem huius obiecti possint at-
tingere proprio & particulari modo, quamvis scien-
tifico & in suo genere perfecto. Itaque sicut causa par-
ticularis & vniuersalis, sensus particularis & vniuersalis,
distincti sunt, & vniuersalis attingit quicquid
posset de hac scientia & de ceteris. Verumtamen
hic etiam modus nihil habet probabilitatis, primò,

quia, ut ex discursu proxime facto sumi potest, nul-
lus est possibilis naturalis modus demonstrandi pro-
prias res physicas, aut mathematicas, altior ac perfe-
ctior quam is quem seruatur ipsa scientia particula-
res: ergo superflue & sine causa ponuntur scientiæ
particulares distinctæ, si est vna vniuersalis, quæ ad
illa omnia descendat. Deinde, quia hæ scientiæ non
sunt excogitandæ, ut facultates seu potentiæ distin-
ctæ, sed ut habitus eiusdem facultatis proprii illius
actibus acquirendi, ut ad similes actus eliciendos il-
lam facilem reddant: ergo si Metaphysica speculare-
tur res, verbi gratia, naturales secundum proprias
rationes earum ut sic, non acquireretur per actus
nobiliores quam sint ij, quos Philosophia de eisdem
rebus exercere posset, quia neque quoad eam par-
tem haberent maiorem euidentiā, neque altiora
principia: ergo nulla esse posset ratio multiplicandi
hos habitus circa easdem res: neque potentia indige-
ret habitu facilitante ad illos actus, circa quos iam
haberetur Philosophicam scientiam.

Tertio itaque modo intelligi illa opinio potest con-
fundendo omnes scientias in vnam Metaphysicam,
ita ut intelligamus has denominationes vel conce-
ptus Mathematicæ, Philosophiæ, ac Metaphysicæ,
solum esse denominationes seu conceptus inadæ-
quatos eiusdem scientiæ. Et hic sensus pertinet ma-
gis ad quæstionem de distinctione scientiarum, ut
sunt quidam habitus, vel qualitates, quam ad quæ-
stionem de obiecto, quam modo tractamus. Certum
est enim ex dictis Metaphysicam secundum illum
conceptum obiectiuum, qui huic voci respondet,
non versari circa res omnes in particulari, quia hoc
ipso quod mens versari intelligitur circa res na-
turales, vel Mathematicas ut sic, iam intelligitur
transilire terminos Metaphysicæ, & Philosophiæ,
vel Mathematicæ vti. Sicut quamvis memoria non
distinguitur ab intellectu re ipsa, sed ratione forma-
li obiectiua, non dicitur proprie & formaliter ver-
sari circa res ut præsentēs, sed solū circa res ut præ-
teritas ut sic. Adde deinde (quicquid sit de illis tri-
bus scientiis, Philosophia, Mathematica, & Meta-
physica, quo modo vnaqueque earum per se vna sit,
quod paulo post breuiter attingemus) per se in-
credibile esse eas omnes verè ac propriè vnicam sci-
entiam humanam esse. Primo quidem, quia hoc per
se notum visum est omnibus fere Philosophis. Se-
cundo, quia agunt de rebus omnino diuersis, & fere
nullam inter se habent connexionem, quantum ad
ea, quæ sunt propria vniuersaliumque. Tertio, quia
multum differunt in modo procedendi: nam Philo-
sophus vix recedit à sensu: Metaphysicus verò pro-
cedit per principia vniuersalissima & maxime ab-
stracta, Mathematicus verò medio quodam modo
procedit: qui modi procedendi oriuntur ex illa vul-
gari triplici abstractione à materia. Quod si hæ tres
scientiæ distinctæ sunt, non minus distinguitur Me-
taphysica ab alijs duabus, quam alia duæ inter se,
quia res à materia separatæ, de quibus tractat, non
minus imò magis distant à cæteris, quam reliquæ
omnia inter se, tum in perfectione entis, tum in ab-
stractione, tum etiam in modo ratiocinandi, & diffi-
cultate ac subtilitate ipsiusmet scientiæ: cum ergo
Mathematica distincta à Philosophia sit omnium
consensu ob diuersam abstractionem, modumque
procedendi omnino diuersum, idem maiori ratione
censendum est de Metaphysica respectu illarum: er-
go non versatur circa res omnes, quas alia scientiæ
considerant secundum proprias rationes, quibus ab
eis considerantur.

Opinio tenenda, & pro ea prima
conclusio.

Hæc posterior sententia vera est, & tenenda,
quam ut distinctius proponamus, & confirme-
mus,

X.

mus, & vt clarius constet, de quibus rebus nobis in discursu huius doctrina tractandum sit, nonnullae propositiones subiiciendae sunt. Dico ergo primo, quamuis haec scientia consideret ens in quantum ens, & proprietates, quae ipsi vt sic per se conueniunt, non tamen sinit in praecisa, & quasi actuali ratione entis vt sic, sed ad aliqua inferiora consideranda descendit secundum proprias eorum rationes. Tota haec assertio constat ex dictis in praecedente sectione: & quoad priorem partem de ente, in quantum ens, confirmari potest ex adductis inter referendam secundam sententiam. Quoad alteram vero partem confirmari potest ex dictis circa primam sententiam: & statim amplius declarabitur. Solum est animaduertendum, quod Dialectici dicunt, genus considerari posse, vel vt totum actuale, vel vt potentiale, seu (quod idem est) considerari posse, vt abstractum abstractione praecisa, id est, secundum id tantum, quod in sua ratione formali actu includit in suo conceptu obiectiuo sic praeciso, vel abstractione totali, vt abstrahitur tanquam totum potentiale includens inferiora in potentia: hoc

Ens concepti potest, & quasi totum actuale, & vt totum potentiale.

(inquam) quod de genere dicitur, posse suo modo applicari ad ens in quantum ens: nam & habet suam rationem formalem, quasi actuale, quae praecisa secundum rationem considerari potest, & inferiora habet, quae suo modo in potentia includit secundum rationem. Quando ergo ratio aliqua communis assignatur, vt adaequatum obiectum alicuius potentiae, vel habitus, non semper assignatur, vt est quid actuale, & omnino praecisum abstractione formali, sed vt includit aliquo modo inferiora: sicut ens naturale, vel substantia materialis dicitur esse subiectum adaequatum Philosophiae, non tantum secundum praecisam rationem substantiae materialis, vt sic, sed etiam secundum proprias rationes inferiorum substantiarum materialium, corruptibilium vel incorruptibilium, &c.

Quid intellegendum quando Metaphysica dicitur considerare ens in quantum ens.

Sic ergo, cum Metaphysica dicitur versari circa ens in quantum ens, non est exiitmandum sumi ens omnino ac formaliter praecisum, ita vt excludantur omnia inferiora, secundum proprias rationes, quia haec sententia non sinit in sola consideratione illius rationis formalis actualis: sumenda ergo est illa ratio, prout includit aliquo modo inferiora.

XII.

Quae rationes in partibus speculatur Metaphysica, quae non item.

Dico secundum; Haec scientia non considerat omnes proprias rationes seu quidditates entium in particulari, seu vt talia sunt, sed solum eas, quae sub propria eius abstractione continentur, vel quatenus sunt cum illa necessario coniunctae. Haec est mens Aristotelis, & auctorum, quos citauimus in secunda sententia, & aliorum, qui de hac scientia scripserunt. Qui omnes distinguunt triplicem abstractionem in scientiis speculatiuis, & realibus, quales sunt tres supra numeratae, Physica, Mathematica, & Metaphysica: nam de alijs scientiis vel moralibus, vel rationalibus, vel practiciis alia est ratio, & modus considerandi vnitate obiecti, vel ex fine scientiae, vel ex modo procedendi, de quo alias. Illae ergo

Scientia speculatiua res de qualiter in abstractio me conueniant, differant qualiter.

tres scientiae in aliqua abstractione conueniunt, nam omnes considerant de rebus in vniuersali: differunt tamen in abstractione quasi formali & praecisa a materia, nam Philosophia quamuis abstrahat a singularibus, non tamen a materia sensibili, id est, subiecta accidentibus sensibilibus, sed ea potius vitatur in suo ratiocinandi modo. Mathematica vero abstrahit quidem secundum rationem a materia sensibili: non autem ab intelligibili, quia quantitas quantumuis abstrahatur, non potest concipi, nisi vt res corporea & materialis. Metaphysica vero dicitur abstrahere a materia sensibili & intelligibili, & non solum secundum rationem, sed etiam secundum esse, quia rationes entis, quas considerat, in re ipsa inveniuntur sine materia: & ideo

in proprio & obiectiuo concepta suo per se non includit materiam. De qua triplici abstractione, & partitione harum trium scientiarum per has abstractiones ex professo differitur in libris posteriorum. Nunc nobis sufficiat haec non esse inuentam aptiorem rationem distinguendi has scientias, & aliunde hanc videri satis conuenientem: nam, cum haec scientiae sint de rebus ipsis, suntque maxime speculatiuae, ideoque abstractione vtantur, vt constituent obiectum scibile, de quo possint demonstrationes fieri: recte ex diuerso modo abstractionis intelligitur variari obiectum scibile vt sic: & ideo solet dici haec abstractio, quatenus in ipso obiecto fundamentum habet, ratio formalis sub qua talis obiecti in ratione scibilis. Item, quia res eo sunt perfectius intelligibiles, quo magis abstrahunt a materia: & similiter cognitio, quo est de obiecto immaterialiori, & consequenter abstractioni, eo est certior: & ideo ex diuerso gradu abstractionis seu immaterialitatis, recte consideratur varietas obiectorum scibilium, & scientiarum. Ex hac autem recepta doctrina facile intelligitur, & probatur assertio posita, quia scientia non transgreditur limites sui obiecti formalis, seu rationis formalis, sub qua sui obiecti: considerat autem quidquid sub illa continetur: ergo haec scientia considerat omnia entia, seu rationes entium, quae sub praedicta abstractione continentur: & ultra non progreditur, nam caetera ad Physicam, vel Mathematicam spectant.

Modus distinguendi scientias per diuersam abstractionem a materia qua aptus.

Vt hoc autem clarius intelligatur, dico tertio. Haec scientia sub ratione entis considerat rationem substantiam, vt sic, & rationem etiam accidentis. De hac assertionem nullus dubitat: & parat facile ex principio posito, quia illae duae rationes abstrahunt a materia secundum esse: vt enim supra diximus, & recte notauit Diuus Thomas in prolog. Metaphysicae, non solum dicuntur abstrahere a materia secundum esse illae rationes entium, quae nunquam sunt in materia, sed etiam illae, quae possunt esse in rebus sine materia, quia hoc satis est, vt in sua ratione formali materiam non includant, neque illam per se requirant. Accedit etiam, quod haec rationes sunt scibiles, & habere possunt attributa, veluti adaequata & propria, & ad aliam scientiam non spectant: pertinent ergo ad hanc: non potest enim intellectus humanus, si perfectus sit dispositus, carere huiusmodi scientia. Vnde, sicut Philosophia considerans de varijs speciebus substantiarum materialium, considerat subinde communem rationem materialis substantiae, & adaequata principia, & proprietates eius: rursumque agens de varijs speciebus viuientium, considerat communem rationem viuientis, vt sic, & propria principia, & proprietates eius: ita scientia humana (vt sic dicam) considerans varios gradus & rationes entium, necesse est, vt consideret communem rationem entis. Item, cum varias substantias speculetur, & varia accidentia, necesse est, vt consideret communes rationes substantiae, & accidentis: hoc autem non praestat, nisi per hanc vniuersalem, & principem scientiam.

XIII.

Rationem substantiae vt sic, & accidentis, vt sic considerat Metaphysica. Quid sit abstrahere a materia secundum esse.

Atque hinc constat (ne eadem repetamus) idem dicendum esse de omnibus rationibus communibus, quae sub ente, substantia, & accidente ita abstrahi possunt, vt sint in rebus sine materia: huiusmodi sunt ratio entis creati vel increati, substantiae finitae, aut infinitae, & similiter accidentis absoluti vel respectiui, qualitatis, actionis, operationis, aut dependentiae, & similia. De quibus obseruandum est, plures posse abstrahi rationes communes rebus materialibus, & immaterialibus, quarum consideratio iuxta principium positum in rigore deberet ad hanc scientiam spectare, vt est communis ratio viuientis, quae abstrahi potest a rebus materialibus & immaterialibus: item communis ratio cognoscentis & intelli-

XIV.

Quae rationes sub ente ad Metaphysicam considerationem pertinent. Notatu dignum.

telligentis, sicut etiam communis ratio entis necessarii, seu incorruptibilis ab hac scientia considerantur: tamen quia plures ex prædictis rationibus, ut à nobis cognoscuntur, non nisi ex diversis animarum gradibus cognosci possent, ideo nihil de illis potest hic convenienter dici, præter ea, quæ in scientia de anima dicuntur: ideoque in eum locum ea prædicata rejicimus, quæ ex operationibus vitæ sumuntur, & communia sunt.

*Prædictam
solam immat
erialibus
rebus com
muni, hu
ius sunt con
siderationem.*

Secundò ulterius à fortiori inferitur pertinere ad hanc scientiam tractare in particulari de omnibus entibus seu rationibus entium, quæ non nisi in rebus immaterialibus inueniri possunt, ut est communis ratio substantiæ immaterialis, ratio primæ, seu increate substantiæ, & spiritus etiam creati, & omnium specierum, seu intelligentiarum, quæ sub ipso continentur. Solum est attendendum, has substantias præsertim creatas, valde imperfectè posse naturaliter cognosci, ad summum secundum quasdam communes rationes, & negatiuos conceptus, non tamen secundum proprias, & específicas differentias: eo tamen modo, quo cognosci possunt, ad hanc scientiam potissimum pertinere earum contemplationem, ut supra dictum est. Non enim pertinet proprie, & per se ad Physicam, nisi fortasse secundum quandam rationem communem extrinsecam, & non satis certam, scilicet quatenus Angeli sunt motores cœlestium orbium; per se autem, & quoad cognitionem essentia & proprietatum intelligentiarum, quæ naturaliter haberi potest, excedunt Physicam facultatem, quia sunt à sensibus remotissimæ, & ideo earum cognitio difficilior est, & altior. Pertinet ergo ad hanc scientiam, quæ hominem perficit secundum id, quod in eo præstantissimum est, & in quo eius felicitas naturalis, magna ex parte consistit, id est, in contemplatione rerum altissimarum, ut Aristot. dixit 10. Ethic. cap. 7.

XV.

*Communio
ratio causæ,
& quatuor
genera cau
sarum, &
potissimil
larum cau
salarum ad
metaphysi
cam spectat.*

Tertiò colligitur ex dictis pertinere ad hanc scientiam tractare de communi ratione causæ, & de singulis causarum generibus, ut sic, & de primis ac potissimis causis seu rationibus causandi totius universi. Declaro singula, quia in primis ratio causæ & effectus, ut sic, ex se communis est rebus materialibus & immaterialibus: nam in Deo, qui summe immaterialis est, ratio causæ reperitur, & in angelis ratio effectus, & omnibus entibus creatis, quatenus entia finita sunt, commune & essentiale est, ut ab aliqua causa emanent, & ad ipsa etiam creata entia, vel materialia vel immaterialia secundum communem rationem aliquod genus operationis, vel causalitatis pertinet. Rursus hæc ratio causæ non tantum secundum communem rationem causæ, sed etiam secundum speciales & distinctos causandi modos ex se abstrahit à materia secundum esse: nam ratio causæ efficientis, ut sic, per se non requirit materiam, & multò minus ratio finis. Item hæc ratio agentis liberis, & à proposito. Item ratio causæ exemplaris, seu ratio causæ agentis per proprium exemplar, vel ideam. Rursus causa materialis & formalis, quamvis prout in substantiis reperiuntur, non videantur à materia abstrahere: tamen quatenus secundum communes rationes suas à substantiis & accidentibus abstrahunt, à materia etiam separantur: pertinet ergo ad Metaphysicam hæc genera causarum distinguere, & singulorum rationes explicare. Et quia ipsa Sapientia est, & suprema naturalis scientia, ad eam pertinet primas rerum causas, vel potius primas rationes causandi in prima causa considerare: eiusmodi autem sunt ratio causæ efficientis & finalis: hæc namque secundum suam perfectionem supremam nec materiam requirunt, neque ipsam, aut aliud genus causæ supponunt, neque imperfectionem requirunt, sed per se ac primario in prima causa, quæ est Deus, coniunguntur: secus vero est de ratione materiæ ac formæ: hæc namque necessario supponunt aliam causam

priorem à qua oriuntur saltem efficienter, & finaliter, & ideo non computantur inter causas seu rationes causandi simpliciter primas, & ideo earum exacta cognitio non pertinet ad Metaphysicum, nisi secundum rationes communes talium causarum, non tamen secundum eas res, in quibus tales rationes causandi reperiuntur, quæ sunt materia & forma substantialis: Nam licet hæc à Metaphysica attingantur, tamen integra earum scientia à Philosopho traditur.

Illud denique circa hoc considerandum est, varijs scilicet, titulis seu rationibus pertinere ad Metaphysicum hanc causarum considerationem: nam si virtus causandi, vel causalitas ipsa, vel relatio inde resultans, considerentur, ut sunt entia quædam, pertinent ad hanc scientiam, ut obiectum eius, non quidem, ut adæquatum (ut quidam falso dicebāt, quod supra tetigimus) sed ut pars obiecti, quia hæc tantum sunt quædam entia, seu modi entium, non vero in se concludunt totam latitudinem entis. Si vero consideretur ratio, vel virtus causæ in ordine ad ipsam causam, scilicet, quatenus est proprietas, seu attributum eius rei, quæ causa dicitur, sic pertinet ad hanc scientiam considerare, de causa, non ut de obiecto, vel parte obiecti, sed ut de attributo quodam obiecti, vel partis eius: atque hoc modo, quia hæc scientia considerat de Deo, consequenter in eo considerat rationem primæ causæ finalis, efficientis, & exemplaris, & considerans de Angelis, inquit quam virtutem causandi habeant in reliqua entia, & tractans de substantia, ut sic, speculatur, quam causalitatem habeat circa accidentia, & sic de alijs. Denique consideretur ratio causæ in ordine ad effectum: id est, quatenus eius cognitio necessaria est, ad exactam effectus cognitionem, sic etiam pertinet ad hanc scientiam causarum cognitionem, non ut obiectum, neque ut proprietatem obiecti, sed ut principium, seu causam obiecti seu partis eius.

Duæ vero supersunt difficultates circa dicta. Una est de anima rationali, an eius consideratio ad Metaphysicum pertineat, siue in ratione entis, siue in ratione causæ consideretur: Est enim hæc anima substantia quædam immaterialis, & consequenter abstrahit à materia secundum esse, unde etiam abstrahit in proprijs rationibus suis. Hac ergo ratione videri potest propria & specifica consideratio huius animæ ad hanc scientiam pertinere. Quod videtur confirmare Aristot. 1. de partib. c. 1. significans Physicum non considerare de omni anima. In contrarium vero est, quia anima rationalis etiam, ut rationalis est, est forma naturalis habens essentialem ordinem ad materiam, & ut sic, est principium suarum operationum, etiam earum quas per corpus exercet etiam secundum eum peculiarem modum, quo ab homine exercentur. Sed hæc controuersia tractari solet ex professo in principio librorum de Anima, ubi videri potest Cardin. Tolertus quæst. 2. proœmiali.

Nunc breuiter dicitur huius animæ considerationem remittendam esse in postremam & perfectissimam partem Philosophiæ naturalis. Primò, quia scientia de homine, ut homo est, physica est: eiusdem autem artificis est de toto, & de essentialibus eius partibus considerare. Deinde, quia licet anima habeat esse subsistens & separabile à materia quantum ad actualem coniunctionem: non tamen quantum ad aptitudinem, nec quantum ad ordinem ad materiam, & consequenter, neque quantum ad perfectam cognitionem, tam essentia, quam proprietatum & operationum eius; omnis autem cognitio per materiam Physica est. Non est ergo dubium, quin cognitio animæ quantum ad substantiam eius, & proprietates per se illi convenientes, & modum, seu statum existendi, vel operandi, quem habet in corpore, ad Physicum pertineat. De statu vero animæ separatæ, & modo operandi, quæ in eo habet, considerare, putat aliqui

XVII.

*Anima ra
tionalis
consideratio
fit Metaphy
sica.*

XVIII.

aliqui ad Metaphysicum per se pertinere: quod est probabile, quia secundum eam rationem videtur omnino fieri abstractio à materia, & nihil de anima, prout in illo statu cognosci posse, nisi per analogiam quandam & proportionem ad reliquas substantias immateriales: nihilominus tamē, quia ad perfectionem scientiæ spectat integrè atque completè subiectum suum considerare, commodius hæc omnia in Philosophia tractantur, maximè, quia hæc consideratio animæ & statuum eius, quasi in partes diuisa, & in diuersis scientiis tradita, prolixitatem parit & confusionem: & ideo in discursu huius operis à consideratione animæ rationalis, tam coniunctæ, quam separatæ abstinemus. Præsertim, quia etiam de angelis propter eandem causam per pauca dicturi sumus, quia integra eorum consideratio & contemplatio à Theologis merito iam usurpata est, quam totā huc traducere alienum esset à naturali scientia, & consequenter à nostro instituto: res autem obiter attingere, aut imperfectè tractare, aut nullius, aut parue utilitatis esset. Atque eadem fere ratio est de cognitione Dei, quamuis, quia de Deo plura possunt naturaliter cognosci, quam de intelligentijs, & quia eius cognitio naturalis, magis est ad perfectionem huius scientiæ necessaria, nonnulla de ipso dicemus, quatenus vel à Philosophis tacta sunt, vel ratione naturali inueniri possunt.

XIX. Altera difficultas erat de communibus rationibus substantiæ materialis & aliis, quæ materiam includunt, vel sine materia esse non possunt: hæc vero in argumentis tangitur, & in solutionibus eorum expeditur.

XX. Ad primam ergo rationem dubitandi in principio positam solutio patet ex dictis: Non est enim necesse, vt si scientia, quæ considerat vniuersalem rationem, in particulari descendat ad omnia, quæ sub tali ratione continentur, sed solum ad ea, quæ eandem rationem scibilibis, seu eandem abstractionem participant. Quocirca quamuis considerando conuenientiam realem in communi ratione entis, non videatur esse maior ratio de quibusdā entib. particularibus, quam de alijs, vt sub hanc scientiam cadant secundum proprias rationes, considerando tamen conuenientiam in abstractione à materia secundum esse, quæ est inter quasdam speciales rationes entium, cum ipsamet communi & abstractissima ratione entis, datur sufficiens ratio ob quam hæc scientia ad particularia quædam entia descendat, & non ad alia.

XXI. Ad primum vero fundamentum primæ sententiæ sumptum ex Aristotelis testimonijs patet responsio ex dictis, dicitur enim hæc scientia vniuersaliter considerare de ente, quia ab abstractissimam rationem entis in quantum ens considerat, & de omnibus, quæ in eadem abstractione & ratione scibilibis cum illa conueniunt. Et eodem modo dicitur tractare de omnibus rebus, scilicet, quatenus entia sunt, & quia docet principia generalia, & communia omnibus rebus. Specialem verò difficultatem videntur habere verba illa, libro quarto, textu secundo, vbi dicitur huius scientiæ esse considerare ens & eius species, ac species specierum. Quidam respondent eam distributionem esse accommodatè intelligendam, scilicet, de speciebus entis proximis & remotis sub eadem abstractione scibilibis contentis. Sed melius Diuus Thomas, & alij antiqui, quos Fonseca sequitur, ad hoc respondent, aliter construendo litteram Aristotelis, quæ sic habet secundum versionem antiquam: *Entis in quantum ens quascunque species speculari vniuersalis scientia genere, & species specierum.* In quibus verbis illa duo & species specierum æquiuoca sunt: possunt enim coniungi, ita vt vnum determinet aliud, & referantur ad ens, & ad species specierum entis, & hunc sensum significat clare versio Argypoli, & in eo procedit expositio data. Aliter ve-

Franc. Sutor. Metaph. Tona. I.

ro possunt illa duo verba disiungi, & ad diuersa referri, scilicet, ad species rerum scibilibum, & ad species scientiarum, & hoc rectè significauit Fonseca vertens hoc modo: *Entis quotquot sunt species, vniuersalis scientia genere est, & species specierum contemplari:* atque ita sensus erit, vniuersalis scientiæ genere esse contemplari species entis in communi, & in genere: variarum tamen specierum scientiarum esse contemplari varias species entis secundum proprias & específicas rationes scibilibis. Atq; ex hoc sensu confirmatur nostra sententia: nam si per scientiam vnā intelligamus in rigore commune genus scientiæ, ex hoc loco habetur non pertinere ad aliquam scientiam in specie contemplari omnia entia secundum omnes específicas rationes eorum, sed hoc pertinere ad genus scientiæ speculatiuæ in communi: Ad scientias autem específicas spectare particularia obiecta scibiliba secundum proprias rationes eorum. Si autem per scientiam vnā in genere intelligamus scientiam generalem ratione obiecti, qualis est Metaphysica, sic etiam ex hoc loco habetur huiusmodi scientiam solum considerare omnes species entis sub communi ratione entis, vel substantiæ: scientias autem speciales considerare species entis sub propriis & specificis rationibus.

Ad secundam respondetur non posse dari vnā scientiam humanam, & propriis actibus humani ingenij acquisitam, quæ vniuersaliter illud perficiat quoad omnia scibiliba secundum omnes rationes eorum, alioqui non solum illæ tres scientiæ speculatiuæ, Philosophia, Mathematica, & Metaphysica, sed etiam morales, & rationales, ac denique omnes in vnā coalescerent, quæ esset adæquata perfectio intellectus humani, quod est incredibile, quia cum actus, & discursus humani ingenij, sunt tam varij & tam particulares & distincti, atque independentes inter se, non est verisimile fieri posse, vt omnes concurrant ad eandem scientiam generandam. Neque id est necessarium ad effectum, de quo in argumento fit mentio, scilicet, ad iudicandum de diuersitate rerum distinctarum, quæ ad diuersas scientias pertinere dicuntur, quia vnaquæque scientia tradens cognitionem sui Obiecti sufficienter reddit facilem intellectum ad distinguendum illud à reliquis, si tamen reliqua cognoscantur, vnde duæ scientiæ possunt sese iuuare & concurrere ad huiusmodi iudicia, maximè si vna præbeat veluti formale medium: alia vero, quasi ministret materiam, cui medium illud applicatur. Ita enim fere in proposito contingit, vt enim intellectus iudicet, & demonstret, vnum esse diuersum ab alio, verbi gratia, equum à leone, ex Metaphysica sumit formale medium, quod est ratio diuersitatis, seu quid sit esse diuersum, & illud applicat seu attribuit equo & leoni, quorum conceptus seu rationes ex Philosophia sumit, tamen quia medium est quasi formale demonstrationis, ideo talis demonstratio, Metaphysica censetur, & hoc modo dicitur esse Metaphysicæ munus diuersitatem in rebus ostendere, & eodem modo dicitur demonstrare quidditates rerum: quia medium demonstrandi quidditatem in ratione quidditatis, Metaphysicum est, quia rationem quidditatis vt sic cognoscere, proprium est Metaphysicæ.

Ad tertium respondent aliqui distinguendam esse in Metaphysica duplicem rationem. Vna est scientiæ particularis, sub qua ratione negant attingere materialia, vt sic. Alia est, quatenus est communis ars, aliisque scientijs, vel artibus præest: hoc enim munus tribuit illi Aristotel. in hoc proœmio & primo Poster. cap. 7. tex. 23. vbi per scientiam omnium Dominam Metaphysicam intelligit, vt omnes exponunt, sub hac ergo ratione dicunt, Metaphysicam cognoscere res materiales, vt materiales sunt, imo & materiam istam, quatenus pura potentia pas-

XXII.

Vniuersalis scientia humanæ scientiæ acquisita omnia scibiliba ambire non potest secundum proprias rationes.

XXIII.

Difficilis Aristotelis loci expositio.

sua est, quod si obijcias, quia non potest scientia transgredi obiectum suum, sub eadem distinctione respondent, id verum esse de scientia, ut particularis scientia est: non verò ut communis ars. Verumtamen distinctio & responsio maiori indigent declaratione. Nam illa duæ rationes non distinguuntur ex natura rei in habitu Metaphysicæ, tanquam duæ partes eius in re ipsa distinctæ, sed solum consideratione, & præcisiua abstractione nostra per inadæquatos conceptus: nam Metaphysica non nisi ratione sui obiecti abstractissimi, & vniuersalissimi dicitur esse vniuersalis scientia, & principia vniuersalia tradere, ideoque posse alias scientias iuuare: ergo non potest illa duo munera diuisim (ut sic dicam) seu per diuersas sui partes præstare, sed simul, dum suum obiectum proprium perfecte tractat, consequitur quidquid perfectionis habet super alias scientias, & confert omnem utilitatem, quam ad illas præstare potest: illa ergo partitio est tantum secundum rationem nostram. Igitur fieri non potest, ut Metaphysica transcendat rationem formalem sui obiecti, tam secundum vnam rationem, quam secundum aliam. Et confirmatur: nam si Metaphysica, ut esse dicitur vniuersalis, transcendit abstractionem suam, & in rebus materialibus, quatenus tales sunt, versatur: ergo in hoc nullum habet terminum, aut limitem, sed ad omnia obiecta aliarum scientiarum secundum omnes rationes eorum descendit, & sic incidit in omnia incommoda, quæ contra alias sententias intulimus. Sequela vero patet, tum quia si ex ratione formali obiecti non assignatur talis terminus, non est unde assignetur: tum quia si Metaphysicus attingit proprium obiectum Philosophiæ, v. g. ut constituat illud, etiam attingeret omnium scientiarum obiecta, & in ipsa Philosophia oporteret omnes species naturalium entium contemplari, ut si forte plures sunt Philosophiæ, earum obiecta secernat, si verò est vna, quomodo ex tot rebus vnum eius obiectum conflectur, declararet.

XXIV.

Existimo ergo, Metaphysicam sub nulla ratione consideratam transilire propriæ rationem formalem sui obiecti, nec attingere materialia, nisi concernendo aliquo modo abstractionem suam: nec denique esse vniuersalem, aut deferuere ad alias scientias, nisi sub ea ratione, qua perfecte exhaurit obiectum suum. Ut autem hoc declarem, dico in primis, Metaphysicam non attingere rationem substantiæ materialis, & alias similes, quæ sine materia non reperiuntur, nisi quatenus illarum cognitio propria necessaria est ad tradendas generales diuisiones entis in decem summa genera, & alias similes, usque ad propria obiecta aliarum scientiarum præscribenda: hoc enim munus proprium est huius scientiæ, ut sumitur ex 6. 7. & 8. Metaphysicæ, & quia ad nullam aliam scientiam hoc pertinere potest, ut per se facile constat. Item, quia sine his diuisionibus non posset Metaphysica suum obiectum exacte cognoscere, nec secundum communem rationem entis, quæ cum analogia sit, non satis distinctè cognoscitur, non distinguendo modos, quibus contrahi potest, neque secundum eas proprias & speciales rationes, quæ à Metaphysica per se & exacte contemplandæ sunt, quia non potest has rationes perfecte attingere, nisi ab alijs eas separet ac distinguat.

XXV.

Secundò dicitur, quoniam rationes vniuersales, quas Metaphysica considerat, transcendentales sunt, ita ut in proprijs rationibus entium imbibantur, hinc fieri, ut dum Metaphysicus attingit nonnullos gradus entium, quæ materiam includunt, ut ab illis separet ceteros gradus, qui ad se directe & per se pertinent, de illis abstracte consideret rationes & proprietates, quæ communes sunt entibus abstractis à materia, & ipsis etiam materialibus entibus, etiam ut talia sunt, specificatiuè conueniunt. Ut, verbi gratia, distinguit Metaphysica substantiam in ma-

terialelem & immaterialem, vel ut substantiam immaterialem propriam rationem & considerationem assumat, vel, quia ad scientiam pertinet proprias partes sui obiecti aliquo modo considerare, ut dicitur primo Posteriorum capite 23. Tradita autem huiusmodi diuisione, substantiam immaterialem per se & directe considerat, omnia in vniuersum tractando, quæ de illa cognosci possunt: substantiam autem materialem non ita contemplatur, sed solum quatenus necesse est ad distinguendam illam à substantia immateriali, & ad cognoscendum de illa omnia Metaphysica prædicata, quæ illi ut materialis est, conueniunt, ut, verbi gratia, esse compositam ex actu & potentia, & modum huius compositionis, & quod sit quoddam ens per se vnum, & similia.

XXVI.

Tertio in forma ad argumentum responderetur, ideo Metaphysicam non considerare in particulari omnia entia, quia non transcendit propriam abstractionem sui obiecti: gradus autem quoddam genericos considerare, qui attingunt materiam, non omittendo suam abstractionem, tum quia illosmet abstrahit à materia, quatenus est subiecta motui & sensui, solumque considerat illos secundum communes rationes actus, seu formæ, & potentia, & similes tum etiam, quia solum indirectè attingit proprias rationes eorum in ordine ad propriam abstractionem, scilicet, ut declararet quomodo in eis reperiatur communia & transcendentia prædicata, & quomodo ab eis distinguantur alij gradus, vel genera, quæ vere ac secundum rem ab omni materia abstrahunt. Et hoc quod Aristoteles 4. Metaphysicæ textu quinto, significauit, cum dixit, *Philosophi est de omnibus possibile: scilicet, si enim non Philosophi, quæ erit, qui considerabit: si idem Socrates, & Socrates si dicit, aut si vnum vni contrarium, &c.* Philosophiam enim per antonomasiam vocat Metaphysicam, ad quam dicit pertinere considerare diuersitatem rerum in communi, quia idem & diuersum sunt passionibus entis: & hoc declarat prædicto exemplo, quod affectandæ fortassis obscuritatis gratia in quodam indiuiduo posuit, cum constet scientiam non descendere ad indiuidua ex primo Poster. cap. 7. & lib. 3. Metaphysicæ cap. 13.

Quantum argumentum est reuera difficile; attingit enim difficultatem de scientiæ vnitatem, qualis sit, quæ non potest hoc loco exactè tractari; attingemus tamen illam breuiter scilicet, sequente.

XXVII.

S E C T I O III.

Vtrum Metaphysica sit vna tantum scientia.

Explicato obiecto Metaphysicæ, facile erit eius essentialem rationem exponere: quoniam vero essentia & vnitates rei, vel sunt idem, vel intrinsecè coniuncta, ideo simul explicanda est eius vnitates, præsertim quia sermo est de vnitatem specificam, nam de numerica nulla est quaestio, cum constet in diuersis multiplicari hanc scientiam secundum numerum, sicut & reliqua accidentia. In eodem autem certum est non multiplicari in ordine ad eandem res, an vero respectu diuersarum ipsa etiam distinguatur, & consequenter in eodè subiecto multiplicari possit, pendet ex priori quaestione de vnitatem eius specificam seu essentiali. Quoniam vero hæc vnitates per genus & differentiam declaratur rectè, eo quod species ex genere & differentia constat, ideo supponimus id, quod certum ac per se notum est, Metaphysicam esse verè ac propriè scientiam, ut Aristoteles in principio Metaphysicæ, & alijs innumeris locis docuit, & constat ex definitione scientiæ, quæ ex 1. Poster. & 6. Ethicorum cap. 3. sumitur, scilicet, quod sit cognitio seu habitus præbens certam ac euidentem cogni-

Metaphysica
ca vere ac
propria scientia.